

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КРЕМЕНЧУЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ
ЩОДО ВИКОНАННЯ КОНТРОЛЬНИХ РОБІТ З ДИСЦИПЛІНИ
“УПРАВЛІННЯ ЕФЕКТИВНІСТЮ ФІРМИ”
ДЛЯ СТУДЕНТІВ ЗАОЧНОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ
ЗІ СПЕЦІАЛЬНОСТІ
7.050107 - "ЕКОНОМІКА ПІДПРИЄМСТВА"
(У ТОМУ ЧИСЛІ СКОРОЧЕНИЙ ТЕРМІН НАВЧАННЯ)

КРЕМЕНЧУК 2005

Методичні вказівки щодо виконання контрольних робіт з дисципліни “Управління ефективністю фірми” для студентів заочної форми навчання зі спеціальності 7.050107 - "Економіка підприємства" (у тому числі скорочений термін навчання)

Укладач асистент Дмитро Борисович Лозовик

Кафедра економіки

Ухвалено методичною радою університету

Протокол № _____ від “ ____ ” _____ 2005 року

Голова методичної ради

проф. В.В.Костін

Кременчук 2005

ЗМІСТ

ВСТУП	4
1. МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ЩОДО ВИКОНАННЯ	5
КОНТРОЛЬНОЇ РОБОТИ ДЛЯ СТУДЕНТІВ	5
ЗАОЧНОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ	5
1.1. Мета виконання контрольної роботи	5
1.2. Підготовка до написання контрольної роботи	5
1.3. Основні вимоги до виконання контрольної роботи	5
1.4. Методичні вказівки щодо розв'язання задач	6
1.5. Тематика контрольної роботи	14
2. СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ	24

ВСТУП

Суспільство ніколи не було байдужим до витрат на досягнення того або іншого успіху. В основі прогресу лежить підвищення ефективності виробництва. Тут розуміється економічна і соціальна результативність господарської діяльності. При знаходженні ефективності потрібно порівнювати очікувану цінність того, що буде отримано, з очікуваною цінністю того, що буде загублено.

Для оцінки такого важкого та багатогранного процесу як економічний прогрес одного показника, нехай навіть найдосконалішого, недостатньо. Потрібна система вимірювачів для його різних сторін. Для характеристик використання живої праці застосовується показник продуктивності праці. Своєрідним барометром ефективності господарювання є норма прибутку та ін.

Основна задача курсу “Управління ефективністю фірми” - надати майбутнім фахівцям з економіки знання суті та механізму функціонування такої категорії, як управління ефективністю, сформулювати теоретичну та методологічну бази, що необхідно для вільного володіння практикою управління ефективністю фірми.

1. МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ЩОДО ВИКОНАННЯ КОНТРОЛЬНОЇ РОБОТИ ДЛЯ СТУДЕНТІВ ЗАОЧНОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ

1.1. Мета виконання контрольної роботи

Студент у контрольній роботі показує своє вміння самостійно працювати з науковою літературою, навчальними посібниками та довідниками (теоретична частина) і вирішувати задачі з курсу “Управління ефективністю фірми” (практичні завдання), аналізувати, правильно, стисло та чітко викладати засвоєний матеріал, враховуючи власний досвід.

1.2. Підготовка до написання контрольної роботи

Варіант завдання контрольної роботи студенти вибирають з наступної таблиці за двома останніми цифрами номера залікової книжки:

передостання цифра номера		Остання цифра номера залікової книжки									
		0	1	2	3	4	5	6	7	8	9
0	20	1	2	3	4	5	6	7	8	9	
1	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	
2	20	1	2	3	4	5	6	7	8	9	
3	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	
4	20	1	2	3	4	5	6	7	8	9	
5	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	
6	20	1	2	3	4	5	6	7	8	9	
7	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	
8	20	1	2	3	4	5	6	7	8	9	
9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	

Після визначення теми (варіанта) контрольної роботи необхідно ознайомитись з її планом або скласти свій на основі вивчення рекомендованої літератури.

Крім зазначеної літератури, необхідно самостійно підібрати основну та додаткову літературу за темою контрольної роботи. Це можуть бути довідники, статті, матеріали періодичного друку та інше.

1.3. Основні вимоги до виконання контрольної роботи

Робота повинна бути виконана в учнівському зошиті або на аркушах формату А4. Обсяг роботи 12-16 аркушів. Титульний аркуш повинен бути оформленим за таким зразком:

КОНТРОЛЬНА РОБОТА

з дисципліни “Управління ефективністю фірми”
студента групи _____

(Прізвище, ім'я, по батькові)

У правому нижньому кутку вкажіть домашню адресу. У верхньому правому кутку – номер залікової книжки.

На першій сторінці необхідно вказати тему контрольної роботи, її план та список використаної літератури.

Підготовлена робота висилається або здається на кафедру “Економіка” (39614 Кременчук, бульв. Пушкіна, 3, КДПУ, V корпус, к.409) не пізніше як за місяць до початку екзаменаційної сесії. Якщо студент надсилає контрольну роботу, він повинен при написанні адреси вузу обов'язково вказати і прізвище, ім'я та по батькові викладача, який читає курс.

Захист контрольної роботи проводиться за графіком, затвердженим деканатом. Без захисту контрольної роботи студент не допускається до здачі заліку.

Мовою написання контрольної роботи повинна бути українська. Але студенти, які не володіють вільно українською мовою, можуть виконати її російською.

1.4. Методичні вказівки щодо розв'язання задач

Виробництво продукції та надання послуг, їх якість та конкурентоспроможність.

Товарна продукція підприємства являє собою суму обсягів готових виробів, призначених для реалізації замовникам; своїм капітальному будівництву і непромисловим господарствам; напівфабрикатів власного виготовлення і продукції допоміжних і підсобних господарств, призначених для відпуску на “сторону”; робіт промислового характеру, виконаних на замовлення зовнішніх і внутрішніх споживачів. Показник валової продукції включає обсяг товарної продукції, зміну залишків незавершеного виробництва протягом розрахункового періоду, вартість сировини і матеріалів замовника. Вихідною базою для обчислення чистої продукції слугує обсяг товарної продукції, з вартості якої виключають матеріальні та прирівнювані до них витрати. Обсяг реалізованої продукції підприємства визначається на основі обсягу товарної продукції з урахуванням зміни залишків нереалізованих виробів на кінець розрахункового періоду (зменшення додається, збільшення віднімається).

Якщо треба визначити економічну ефективність підвищення якості продукції у різноманітних його формах, то для цього переважно обчислюють: 1) економію поточних витрат у сферах виготовлення та експлуатації (використання) за методом прямого рахунку; 2) народногосподарський економічний ефект (загальне зменшення зведених витрат у сферах виготовлення і використання виробів підвищеної якості); 3) коефіцієнт

народногосподарської ефективності як відношення народногосподарського ефекту до народногосподарських витрат, пов'язаних з підвищенням якості продукції.

В окремих випадках умови задачі вимагають розрахунків: а) народногосподарського економічного ефекту на основі зведених витрат у сферах виготовлення та використання нового засобу праці з урахуванням зростання його продуктивності; б) загальної економії поточних витрат внаслідок зниження собівартості оброблюваних предметів чи зменшення лише ремонтних витрат; в) критичної точки додаткових витрат для підвищення якості виробу як добутку різниці валових витрат на вироблення одиниці продукції за варіантами підвищення якості та річного випуску виробів (електричних лампочок) з поліпшеними експлуатаційними характеристиками.

Персонал. Продуктивність, мотивація та оплата праці

Розрахунок необхідної чисельності основних виробничих робітників-відрядників здійснюється у процесі послідовного виконання таких розрахункових процедур: 1) знаходження зміненої (збільшеної чи зменшеної) трудомісткості виробничої програми підприємства розрахункового року; 2) визначення збільшеного річного фонду робочого часу одного робітника у розрахунковому році; 3) уточнення очікуваного ступеня виконання норм виробітку робітниками-відрядниками; 4) безпосереднє обчислення чисельності робітників як співвідношення трудомісткості річної програми і фонду робочого часу одного робітника, скоригованого на коефіцієнт виконання норм виробітку.

Перевірка достатності чи недостатності наявної чисельності зовнішніх працівників має базуватися на розрахунках загальної кількості відвідувань торговельних підприємств і кількості відвідувань за рік у розрахунку на одного продавця (торгового агента) та порівнянні розрахункової та наявної чисельності цих працівників.

Для виявлення ступеня впливу зміни чисельності персоналу на обсяг виробництва продукції обчислюється індекс зростання обох показників у розрахунковому році. На основі пропорції, в якій змінюються індекси оцінюваних показників, визначається частка впливу зміни чисельності персоналу на приріст обсягу виробництва продукції.

Загальновідомо, що досягнутий (очікуваний) рівень продуктивності праці на будь-якому виробничому підприємстві визначається діленням обсягу продукції (товарної, валової, чистої) на середньооблікову чисельність промислово-виробничого персоналу. На основі рівня продуктивності праці можна розрахувати необхідну чисельність персоналу в наступному за звітним році. При розв'язанні окремих задач треба використовувати взаємозалежність темпів зміни виробітку і трудомісткості продукції. Останню можна кількісно виразити за допомогою двох формул:

$$e = \frac{T * 100}{100 - T}; \quad (1)$$

$$T = \frac{\varepsilon * 100}{100 + \varepsilon} \quad (2)$$

де ε — збільшення виробітку продукції у розрахунку на одного працівника (робітника), %;

T — зниження трудомісткості продукції, %.

Методика визначення частки приросту обсягу виробництва продукції за рахунок підвищення продуктивності праці та збільшення чисельності персоналу передбачає послідовне здійснення розрахунків:

1) фактичного абсолютного та відносного приросту продукції у звітному році (тис. грн., %);

2) абсолютного приросту обсягу продукції у розрахунку на 1 % цього приросту;

3) абсолютного приросту обсягу продукції за рахунок підвищення продуктивності праці

$$\Delta V_{абс.пл} = (ПП_{ф} - ПП_{о}) * Ч_{пл}, \quad (3)$$

де $ПП_{ф}$ і $ПП_{о}$ — фактична та очікувана продуктивність праці, тис. грн./чол.;

$Ч_{пл}$ — запланована чисельність персоналу, чол.;

4) абсолютного приросту обсягу продукції за рахунок збільшення чисельності персоналу як різницю між загальним приростом і приростом за рахунок підвищення продуктивності праці;

5) часток приросту обсягу продукції за рахунок відповідно підвищення продуктивності праці та збільшення чисельності персоналу у відсотках за формулою

$$\Delta V_{m(чп)} = \frac{\Delta V_{абс}}{\Delta V_{абс/\varepsilon}} \quad (4)$$

де $\Delta V_{абс}$ — абсолютний приріст обсягу продукції за рахунок відповідно підвищення продуктивності праці чи збільшення чисельності персоналу;

$\Delta V_{абс/\varepsilon}$ — абсолютне значення 1 % приросту обсягу продукції.

Якщо за умовою задачі відомі строки здійснення заходів, під впливом яких відбулося зростання продуктивності праці та умовне вивільнення працівників, то результати розрахунків мають бути скориговані на частку року, впродовж якої діяли заходи. При здійсненні заходів рівномірно протягом року до результатів розрахунків застосовується коефіцієнт 0,5.

На динаміку продуктивності праці — річного виробітку на одного робітника ($V_{рпл}$, $V_{рф}$) та обсягу виробництва продукції ($V_{плл}$, $V_{пф}$) помітно впливають чисельність робітників ($Ч_{рпл}$, $Ч_{рф}$) середня кількість відпрацьованих днів одним робітником ($Д_{впл}$, $Д_{вф}$), середньодобовий виробіток ($В_{дпл}$, $В_{дф}$), середня тривалість робочої зміни ($Т_{змпл}$, $Т_{змф}$), середньогодинний виробіток одного робітника ($В_{гпл}$, $В_{гф}$) відповідно попереднього (індекс «0») і розрахункового (індекс «1») років.

Для розрахунків ступеня впливу зазначених вихідних показників на динаміку продуктивності праці у відсотках застосовуються формули

- зміни середньої кількості відпрацьованих днів —

$$\Delta B_{\text{вд}} = \frac{B_{\text{опл}} (D_{\text{вф}} - D_{\text{впл}})}{B_{\text{рпл}}} * 100; \quad (5)$$

- зміни тривалості робочої зміни —

$$\Delta B_{\text{зм}} = \frac{(T_{\text{змф}} - T_{\text{змпл}}) * D_{\text{вф}} * B_{\text{зпл}}}{B_{\text{рпл}}} * 100 \quad (6)$$

- зміни середньогодинного виробітку одного робітника —

$$\Delta B_{\text{вг}} = \frac{(B_{\text{зф}} - B_{\text{зпл}}) * T_{\text{змф}} * D_{\text{вф}}}{B_{\text{рпл}}} * 100 \quad (7)$$

Визначення ступеня впливу зазначених показників на динаміку обсягу виробництва продукції у відсотках здійснюється за допомогою таких формул:

- зменшення (збільшення) чисельності робітників —

$$\Delta V_{\text{чр}} = \frac{B_{\text{рпл}} * (Ч_{\text{рф}} - Ч_{\text{рпл}})}{V_{\text{пл}}} * 100 \quad (8)$$

- зміни середньої кількості відпрацьованих днів —

$$\Delta V_{\text{вд}} = \frac{B_{\text{опл}} * Ч_{\text{рф}} * (D_{\text{вф}} - D_{\text{впл}})}{V_{\text{пл}}} * 100 \quad (9)$$

- зміни середньої тривалості робочої зміни —

$$\Delta V_{\text{зм}} = \frac{(T_{\text{змф}} - T_{\text{змпл}}) * D_{\text{вф}} * B_{\text{зпл}} * Ч_{\text{рф}}}{V_{\text{пл}}} * 100 \quad (10)$$

- збільшення середньогодинного виробітку одного робітника —

$$\Delta V_{\text{вг}} = \frac{(B_{\text{зф}} - B_{\text{зпл}}) * T_{\text{змф}} * D_{\text{вф}} * Ч_{\text{рф}}}{V_{\text{пл}}} \quad (11)$$

Визначення ефективності діючої системи преміювання за досягнення того чи іншого показника ефективності виробничо-господарської діяльності зазвичай здійснюється на основі розрахунку коефіцієнта її економічної ефективності. Процес розв'язання такої задачі зводиться до послідовних обчислень: 1) можливого обсягу виготовлення комплектів деталей за умови різних рівнів перевиконання норм; 2) розміру питомих постійних витрат (у розрахунку на 1 комплект деталей місячної норми виробітку за різних рівнів її перевиконання та економії постійних витрат на весь обсяг місячної норми виробітку за умови кожного виокремленого рівня виконання норм; 3) розрахункового коефіцієнта ефективності діючої системи преміювання (двома способами: першим — відношенням абсолютної суми премії до умовної економії постійних витрат; другим — співвідношенням економії постійних витрат та абсолютної суми премії (розрахункові коефіцієнти, розраховані у такий спосіб, є оберненими величинами одна відносно іншої).

Ефективність застосування колективної (бригадної) форми організації та оплати праці можна охарактеризувати кількома розрахунковими показниками: а) відносним зниженням трудомісткості виконуваних робіт; б) зростанням продуктивності праці, обчисленим за формулою (1); в) умовним вивільненням чисельності робітників за рахунок зниження втрат робочого часу, визначеного діленням абсолютного зниження втрат робочого часу на річний фонд робочого часу одного робітника; г) економією тарифного фонду заробітної плати на

основі абсолютного зменшення колективної розцінки за одиницю виробу і річної виробничої програми бригади.

Поточні витрати і ціни на продукцію (послуги)

Складання калькуляції одиниці продукції, вироблюваної з окремих конструкційних матеріалів, здійснюється за традиційною методичною схемою, яка вимагає визначення у розрахунку на один виріб відповідних прямих і непрямих витрат з наступним їх підсумовуванням. Вартість конструкційних матеріалів V_m обчислюється множенням нормативної їх витрати у натуральному виразі на покупну ціну за одиницю. Питомі витрати на оплату праці включають основну заробітну плату $ЗП_{осн}$, додаткову заробітну плату $ЗП_d$ (у відсотках до основної) та відрахування на соціальне страхування V_{cc} (у відсотках до основної і додаткової заробітної плати). Витрати на експлуатацію та утримання устаткування $V_{екс}$ і загальновиробничі витрати $V_{зв}$ у розрахунку на одиницю продукції визначаються як добуток заданого їх відсотка та абсолютної величини основної і додаткової заробітної плати.

У практиці господарювання нерідко виникають ситуації, коли треба аналітичне оцінити наявні резерви відносного зниження собівартості продукції за рахунок збільшення обсягу її виробництва ($\Delta C_{ов}$) і випереджаючих темпів підвищення продуктивності праці порівняно зі збільшенням заробітної плати ($\Delta C_{пп}$). Така оцінка вимагає відповідних розрахунків за формулами

$$\Delta C_{ов} = B_{yn} * \frac{\Delta v_{yn} - \Delta V_v}{C_{од} * V_{pn} * I_{зоп}}; \quad (12)$$

$$\Delta C_{пп/зп} = \left(\frac{I_{зп}}{I_{пп}} - 1 \right) * Ч_{оп}; \quad (13)$$

де B_{yn} —, умовно-постійні витрати на річний випуск продукції у звітному році;

Δv_{yn} — збільшення умовно-постійних витрат у наступному році, %;

ΔV_v — збільшення обсягу виробництва продукції у наступному році, %;

$C_{од}$ — собівартість одиниці продукції у звітному році;

ΔV_{pn} — річний випуск продукції у натуральному виразі;

$I_{зоп}$ — індекс збільшення обсягу виробництва у наступному році;

$I_{зп}$ — індекс збільшення заробітної плати;

$I_{пп}$ — індекс підвищення продуктивності праці;

$Ч_{оп}$ — частка витрат на оплату праці в очікуваній собівартості продукції.

Загальновідомо, що існує певна залежність рівня витрат (змінних, постійних) і прибутку від обсягу виробництва, яку мають завжди використовувати економісти при обґрунтуванні нових проектних рішень. При цьому за конкретної величини постійних витрат і збільшення обсягу продукції до певного рівня її виробництво є збитковим, а після його досягнення — прибутковим. Тому в процесі розробки проекту організації продукування нових виробів постає завдання визначення так званої точки беззбитковості (критичного обсягу виробництва у натуральному чи вартісному виразі) — $N_{кр}$. У

загальному випадку обчислення величини $N_{кр}$ здійснюється за допомогою формули

$$N_{кр} = \frac{C_{пост}}{Ц - C_{зм}} \quad (14)$$

де $C_{пост}$ — постійні витрати на виробництво продукції у розрахунковому році;

$Ц$ — продажна ціна одиниці продукції;

$C_{зм}$ — змінні поточні витрати на виробництво одиниці продукції.

Це спричинює необхідність точного розрахунку величини як постійних, так і змінних витрат, а також виявлення впливу їх динаміки на прибутковість виробництва. Не слід забувати, що певне зменшення (збільшення) постійних і змінних витрат обумовлює пропорційне збільшення (зменшення) одержуваного прибутку.

На критичний обсяг виробництва та реалізації продукції впливають різноманітні чинники цінового і витратного характеру. Зокрема зміна критичного обсягу продукції у натуральному виразі внаслідок підвищення ціни на вихідну сировину обчислюється за допомогою формули

$$\Delta V_{кр}^{цс} = \frac{C_{пост}}{Ц - C_{зм} * I_{ц}} - \frac{C_{пост}}{Ц - C_{зм}}; \quad (15)$$

де $I_{ц}$ — індекс підвищення ціни на вихідну сировину.

Подібна формула застосовується для визначення впливу підвищення продажної ціни одиниці виробу на критичний обсяг виробництва:

$$V_{кр}^{цс} = \frac{C_{пост}}{Ц * I_{ц} - C_{зм}} - \frac{C_{пост}}{Ц - C_{зм}} \quad (16)$$

Ніяких методичних відмінностей не існує і при визначенні одночасного впливу збільшення постійних витрат й зменшення продажної ціни на критичний обсяг виробництва. Лише у чисельнику формули (16) додатково враховується індекс збільшення постійних витрат $I_{ц}$ шляхом помноження на нього першої величини $C_{пост}$.

Традиційний підхід до розв'язання задачі економічного обґрунтування доцільності зниження ціни реалізації виробів одного виду за умови зміни кон'юнктури ринку може бути помилковим, оскільки зниження ціни одиниці виробу при збереженні рівня повної собівартості, безумовно, спричинить зменшення абсолютної суми прибутку. Тому правильне розв'язання такої задачі має базуватися на врахуванні зниження собівартості продукції за рахунок економії постійних витрат внаслідок можливого збільшення обсягу виробництва і реалізації продукції з меншою ціною. Процес обґрунтування доцільності зниження ціни за такої ринкової ситуації має включати послідовний розрахунок:

1) змінних витрат на одиницю продукції з урахуванням заданої її частки у собівартості;

2) маржинального доходу на одиницю продукції як різниці між її ціною та змінними витратами;

3) загального маржинального доходу на весь річний фіксований і

збільшений обсяги продукції відповідно базового і наступного років;

4) очікуваного прибутку шляхом віднімання від загального маржинального доходу загальної величини постійних витрат за умови, що склалася до і після зниження ціни.

Позитивний результат зіставлення розрахунків за наявним та альтернативним варіантами означатиме економічну доцільність зниження ціни реалізації одиниці продукції з урахуванням ситуації на ринку.

Фінансово-економічні результати та ефективність діяльності.

Валовий прибуток підприємства включає прибуток від реалізації продукції (робіт, послуг) і майна (матеріальних цінностей) та інші позареалізаційні надходження комерційного характеру. При цьому основною складовою валового (балансового) прибутку є прибуток від реалізації продукції, який обчислюється прямим методом як різниця між валовою виручкою (обсягом реалізованої продукції) та повною собівартістю останньої або помноженням повної собівартості на нормативну рентабельність продукції, що закладена в її продажну ціну.

У ринкових умовах господарювання прийнято обчислювати так званий операційний прибуток, який визначається коригуванням валового прибутку на операційні витрати. До складу таких витрат входять: заробітна плата з нарахуваннями; амортизаційні відрахування; рентні платежі; транспортні й комерційні витрати.

Скоригований балансовий прибуток виступає у формі оподаткованого прибутку (прибутку до оподаткування). Якщо від нього відняти податок на прибуток, то одержимо чистий прибуток підприємства. Насамкінець різниця між чистим прибутком і виплаченими дивідендами складає так званий реінвестований прибуток (власні інвестиційні ресурси, використовувані для підтримки та розвитку виробництва або іншого виду діяльності).

Прийняття рішення підприємцем щодо продовження власного бізнесу чи відкриття депозитного рахунку в банку і переходу працювати в іншу фірму має базуватися на зіставленні чистого доходу в альтернативних варіантах з урахуванням депозитної ставки та ставки з дивідендів і заробітної плати.

Методичний підхід до обчислення всіх різновидів рентабельності є однаковим, тобто в чисельнику розрахункової формули завжди ставиться одержаний (очікуваний) валовий або чистий прибуток, а в знаменнику — відповідний вид ресурсів (витрат): виробничі фонди, сукупні активи, власний (акціонерний) капітал, валові витрати на виробництво товарної продукції, собівартість окремих виробів. При цьому варто пам'ятати, що для обчислення рентабельності власного капіталу використовується тільки чистий прибуток. Для обчислення рентабельності виробничих фондів (виробництва) потрібно брати середньорічну величину основних виробничих фондів та оборотних коштів підприємства, а рентабельності сукупних активів — загальну суму заданих їх елементів. Треба також розрізняти рентабельність усього обсягу продукції (відношення валового прибутку до повної собівартості товарної

продукції) і рентабельність окремого виробу (співвідношення питомих прибутку та собівартості).

Необхідний рівень рентабельності продукції $R_{н/п}$ для забезпечення збільшення прибутку на певну величину $\Delta\Pi$ за умови заданих обсягу реалізації продукції $O_{з/рп}$ та її рентабельності $R_{з/п}$ можна визначити, використавши розрахункове значення прибутку за звітний рік $\Pi_{р/зв}$ послідовно за формулами

$$\Pi_{р/зв} = \frac{O_{з/рп} * R_{з/п}}{100 + R_{з/п}}; \quad (17)$$

$$R_{н/п} = \frac{\Pi_{р/зв} + \Delta\Pi}{O_{з/рп} - \Pi_{р/зв}} \quad (18)$$

За потреби обчислення необхідного обсягу реалізації продукції для досягнення заданого рівня рентабельності основного капіталу $R_{н/ок}$ можна користуватися формулою

$$O_{н/рп} = \Pi_{р/зв} * \left(\frac{R_{н/ок}}{R_{зв/ок}} - 1 \right) + O_{з/рп} \quad (19)$$

У випадку розрахунку необхідної абсолютної величини скорочення витрат ΔBB_n для забезпечення заданого рівня рентабельності продукції $R_{з/п}$ потрібно застосовувати таку формулу:

$$\Delta BB_n = (O_{з/рп} - P_{р/зв}) - \frac{\Pi_{р/зв}}{R_{з/п}} \quad (20)$$

Динаміка рентабельності виробництва і маси прибутку за рахунок окремих чинників (зміни питомого прибутку, фондомісткості, валових витрат, обсягу реалізації продукції) визначається на основі наступних вихідних показників (з умовним позначенням тих, що необхідні для подальших формалізованих розрахунків):

а) середньорічної вартості основних виробничих фондів; б) середньорічного залишку нормованих обігових коштів; в) валових витрат на виробництво продукції — $BB_6^{рп}$, $BB_{зв}^{рп}$; г) обсягу реалізації продукції — $O_6^{рп}$, $O_{зв}^{рп}$; д) балансового прибутку — $БП_6$, $БП_{зв}$. За такої умови послідовно здійснюються розрахунки:

1) рівня рентабельності виробництва у базисному і звітному роках (R_6^B , $R_{зв}^B$);

2) відносного приросту прибутку на 1 грн. реалізованої продукції у звітному році ($\Delta\Pi_p$);

3) зростання рентабельності виробництва за рахунок збільшення прибутку на 1 грн. обсягу реалізованої продукції— за формулою

$$\Delta R_{np} = \frac{R_6^B * \Delta\Pi_p}{100} \quad (20)$$

4) зменшення рентабельності виробництва за рахунок зростання фондомісткості продукції— за формулою

$$\Delta R_{фм} = R_{зв}^B - (R_6^B + \Delta R_{np}), \quad (21)$$

5) відносного зростання балансового прибутку ($\Delta БП_{зв}$);

б) частки приросту прибутку за рахунок зниження валових витрат на 1

грн. реалізованої продукції— за формулою

$$\mathcal{C}_{\Delta np / \Delta \text{вв}} = \frac{BB_{\text{б}}^{pn} * \frac{O_{\text{зв}}^{pn}}{O_{\text{б}}^{pn}} - BB_{\text{зв}}^{pn}}{БП_{\text{зв}} - БП_{\text{б}}} \quad (22)$$

7) відносного збільшення прибутку за рахунок зниження валових витрат — за формулою

$$\Delta БП_{\text{зв}}^{\text{вв}} = \Delta БП_{\text{зв}} * \mathcal{C}_{\Delta np / \Delta \text{вв}} \quad (23)$$

8) відносного збільшення прибутку за рахунок збільшення обсягу реалізації продукції — із застосуванням формули

$$\Delta БП_{\text{зв}}^{\text{оп}} = \Delta БП_{\text{зв}} - \Delta БП_{\text{зв}}^{\text{вв}} \quad (24)$$

1.5. Тематика контрольної роботи

Тема 1

1. Загальний порядок і конкретна технологія складання виробничої програми підприємства за сучасних умов господарювання.

2. Обґрунтування та вибір стратегії зниження поточних витрат на підприємствах України.

3. У базисному періоді обсяг реалізованої продукції підприємства становив 1800 тис. грн. У розрахунку на кожну гривню валових витрат на виробництво продукції було одержано 0,24 грн. прибутку.

Визначити:

1) на скільки відсоткових пунктів необхідно збільшити рівень рентабельності продукції в наступному за базисним році, щоб за незмінних цін забезпечити приріст прибутку на суму 60000 грн.;

2) на скільки відсоткових пунктів має змінитися рівень рентабельності продукції, якщо прибуток зросте на 9% при одночасному зменшенні валових витрат на виробництво на 7%.

Тема 2

1. Можливі напрями вдосконалення ціноутворення на продукцію в Україні.

2. Зарубіжний і вітчизняний досвід участі працівників у прибутках підприємства.

3. Основна продукція виробничого підприємства у розрахунковому році має скласти 56000 грн., послуги промислового характеру – 49000 грн. Вартість напівфабрикатів становитиме 55000 грн., з яких 50% буде використано для власного виробництва. Обсяг незавершеного виробництва на кінець розрахункового року збільшиться на 39000 грн., залишки готової продукції на складі підприємства очікується в розмірі: на початок розрахункового періоду – 82000 грн., на кінець цього ж періоду – 37000 грн.

Визначити очікуваний обсяг валової, товарної, чистої та реалізованої продукції, якщо вартість матеріальних витрат і сума амортизаційних

відрахувань має скласти приблизно 55% товарного випуску підприємства.

Тема 3

1. Світовий досвід використання моделей мотивації трудової діяльності.

2. Загальноприйнята практика використання прибутку підприємства.

3. Виробниче підприємство має виготовляти 18000 одиниць продукції на рік, що відповідає попиту на неї на внутрішньому ринку. При цьому мінімальний розмір серії має дорівнювати 4000 одиницям виробів. Витрати на підготовку виробництва становитимуть приблизно 2300 грн. у розрахунку на одну серію, а змінні валові витрати – 18 грн. на одиницю продукції. Середньорічна величина складського запасу готових виробів складатиме третину від розміру серії запущених у виробництво виробів; поточні витрати на складування продукції дорівнюватимуть 20 відсотків від середньорічної вартості її складського запасу.

1) Розрахувати оптимальну величину серії виробів та їх кількість з урахуванням річної виробничої програми.

2) Зробити короткий коментар щодо практичного значення для визначення оптимальної серії виробів інформації про необхідність створення певного мінімального запасу готової продукції.

Тема 4

1. Складання фінансового плану підприємства.

2. Формування внутрішньої фірмової політики оплати праці.

3. На одному з підприємств передбачається заміна 5 одиниць застарілих токарно-гвинторізних верстатів на відповідну кількість нових продуктивніших і довговічніших верстатів. Вихідні дані для визначення доцільності такої заміни подано в таблиці 1. Річна програма обробки деталей на одному токарно-гвинторізному верстаті становить 32000 штук. Нові верстати продуктивніші за своїх попередників на 40%. Нормативний коефіцієнт прибутковості (ефективності інвестицій) дорівнює 0,15. додаткові одночасні витрати на монтаж, установлення й налагодження всіх нових верстатів на місці експлуатації становлять 1800 грн.

На підставі наведених вихідних даних:

1) визначити зведені витрати у сферах вироблення і використання продукції досягнутої та більш високої якості;

2) розрахувати величину народногосподарського економічного ефекту від використання нового токарно-гвинторізного верстата.

Таблиця 1.

Основні техніко-економічні показники нових і замінюваних токарно-гвинторізних верстатів, грн.

Показник	Модель токарно-гвинторізного верстата	
	діюча	нова

Собівартість виготовлення верстата	5900	9500
Питомі інвестиції (капітальні вкладення)	7200	1350
Валові витрати на обробку однієї деталі	4,4	3,3

Тема 5

1. Динаміка рівня прибутковості підприємств різних галузей економіки України.

2. Графічні та аналітичні методи визначення критичного обсягу виробництва продукції.

3. Економічному обґрунтуванню підлягають три варіанти виробництва електричних лампочок: перший – використовуваний (освоєний); другий і третій – запроектовані (перспективні). Вони різняться між собою довговічністю і собівартістю виробів, що підтверджується даними, наведеними в табл. 2. Річний випуск електричних лампочок останніми роками не мав своєї динаміки і був зафіксований на рівні 85000 штук.

Для зіставлення варіантів з метою визначення економічного ефекту, зумовленого підвищенням довговічності електричних лампочок, можливі дві умови:

1) попит внутрішнього ринку на оцінюваний виріб залишається незмінним, тому підвищення його довговічності обумовлює відповідне скорочення обсягу виробництва;

2) потреба внутрішнього ринку в електричних лампочках збільшується в межах запроектованого підвищення їх довговічності до 85000 штук на рік.

Необхідно економічно обґрунтувати доцільність започаткування виробництва електричних лампочок за другим і третім варіантами замість першого варіанта. На основі розрахункових показників знайти критичні точки додаткових витрат, здійснюваних з метою підвищення якості електричних лампочок.

Таблиця 2.

Довговічність і валові витрати на вироблення однієї електричної лампочки за кількома варіантами

Показник	Варіант виробництва електролампочок		
	1	2	3
Довговічність (строк служби), годин	2400	3000	4000
Валові витрати на вироблення (собівартість), коп.	70	78	95

Тема 6

1. Міжнародні системи сертифікації та національні системи якості.
2. Сучасний досвід і методичні підходи до оцінки соціальної ефективності діяльності підприємства.
3. У звітному році трудомісткість виробничої програми підприємства склала 1778000 нормо-год. Передбачається, що в наступному році у зв'язку з деяким ускладненням вироблюваної продукції її загальна трудомісткість має збільшитися на 11%. Очікується, що річний фонд робочого часу одного робітника, який становив у звітному році 1785 нормо-год, за рахунок скорочення внутрішньо змінних простоїв має збільшитися приблизно на 6%, а передбачуване виконання норм виробітку кожним робітником, що дорівнювало в середньому за звітний рік 112%, - на 5%.

Визначити необхідну чисельність виробничих робітників відрядників.

Тема 7

1. Основні види контролю якості на підприємствах України та їх ефективність.
2. Основні підходи до використання обліково-звітної інформації для оцінки фінансово-економічного стану підприємства.
3. Визначити розмір (частку) збільшення обсягу випуску валової продукції за рахунок підвищення продуктивності праці та зміни чисельності робітників у звітному періоді на малому підприємстві, спираючись на вихідні показники, наведені в табл. 3.

Таблиця 3.

Обсяг валової продукції та чисельність на підприємстві у звітному році

Показник	Одиниця вимірювання	Значення показника	
		планове	фактичне
Обсяг валової продукції	тис. грн.	20	23
Середньо облікова чисельність робітників	чол.	50	52

Тема 8

1. Технічні, організаційні та соціальні шляхи підвищення якості та конкурентоспроможності продукції, що виробляється на підприємствах України.
2. Стратегія і шляхи зниження поточних витрат на підприємствах.
3. У закритому акціонерному товаристві помітно знизилася чисельність робітників, рівень використання робочого часу та виробіток одного робітника в різні відтинки часу (рік, доба, година), що підтверджується економічними показниками, наведеними за два суміжні розрахункові роки (2001 і 2002) у табл. 4.

На підставі вихідних даних таблиці розрахувати динаміку продуктивності праці й обсягу продукції за рахунок зміни: а) чисельності робітників; б) кількості робочих днів; тривалості зміни; г) середньогодинного виробітку

одного робітника.

Таблиця 4.

Вихідні показники

Показник	Роки розрахункового періоду	
	2001	2002
Чисельність робітників, чел.	135	123
Відпрацьовано всіма робітниками:		
- тисяч людино-днів	28,4	25,5
- тисяч людино-годин	214,17	193,27
Середня кількість днів, відпрацьованих одним робітником	210,4	207,3
Середня тривалість робочої зміни, год.	7,54	7,58
Середньорічний виробіток одного робітника, грн.	2630,6	8840,4
Середньодобовий виробіток одного робітника, грн.	12,5	42,65
Середнього динний виробіток одного робітника, грн.	1,66	5,63

Тема 9

1. Сучасні концепції виробничого і соціального маркетингу.

2. Чинники зростання ефективності підприємства.

3. За існуючої практики господарювання виробнича бригада робітників, яка виготовляє найважливіший комплект деталей для електричного двигуна, преміюється з фонду матеріального заохочення підприємства за перевиконання діючих технічно обґрунтованих норм виробітку в розмірах, зазначених у таблиці 5.

Норма виробітку становить за місяць 625 комплектів деталей, а відрядна заробітна плата відповідно до тарифу за виконання норми виробітку – 800 грн. Постійна частина накладних витрат, що припадає на даний від продукції (комплект деталей) у розрахунку на місяць, складає 1180 грн.

Визначити ефективність діючої системи преміювання, розрахувавши з цією метою коефіцієнт її економічної ефективності для різних рівнів перевиконання норм виробітку.

Таблиця 5.

Шкала преміювання за перевиконання норм виробітку

Ступінь виконання норм виробітку	100	105	110	125
Премія до відрядного заробітку	-	5	10	25

Тема 10.

1. Оцінка фінансово-економічного стану підприємства.

2. Оцінка маркетингового потенціалу фірми.

3. В акціонерному товаристві на дільниці складання приладів створено виробничу бригаду робітників-складальників. Вихідні показники, необхідні для економічних розрахунків ефективності застосування колективної організації та оплати праці, подано в таблиці 6.

Визначити показники, що комплексно характеризують ефективність застосування колективної (бригадної) форми організації та оплати праці:

- 1) відносне зниження трудомісткості складальних робіт;
- 2) зростання продуктивності праці;
- 3) умовне вивільнення чисельності робітників за рахунок зниження втрат робочого часу;
- 4) економію тарифного фонду заробітної плати.

Таблиця 6.

Вихідні показники для розрахунків ефективності застосування бригадної форми

Показник	Одиниця вимірювання	Величина
Виробнича програма бригади на рік	шт.	8000
Комплексна норма часу на складання одного приладу: - до створення бригади - після створення бригади	нормо-год	1,1 0,9
Колективна розцінка за складання одного приладу: - до створення бригади - після створення бригади	грн.	1,7 1,65
Абсолютне зниження втрат робочого часу після створення бригади	нормо-годин	9400
Річний фонд робочого часу одного робітника	годин	1830

Тема 11

1. Вибір форм і систем оплати праці на підприємствах різних форм власності.

2. Міжнародні стандарти ІСО серії 9000.

3. Скласти очікувану калькуляцію одиниці продукції А, виходячи з такої інформації. За попередніми розрахунками, витрати конструкційних матеріалів на одиницю виробу мають становити: сталі – 3,2 кг; бронзи – 0,8 кг. Покупна ціна цих матеріалів дорівнює відповідно 980 і 4000 грн. за 1 т. Основна заробітна плата виробничих робітників складатиме 1,5 грн., додаткова заробітна плата – 12% від основної, а відрахування на соціальне страхування встановлені на рівні 37% від основної та додаткової заробітної плати. Витрати на експлуатацію та утримання устаткування очікуються в розмірі 90% і загально виробничі витрати – 60% від основної заробітної плати.

Тема 12

1. Необхідність і методологія визначення оптимального рівня якості продукції.

2. Методи вимірювання та показники рівня продуктивності праці на підприємствах різних форм власності.

3. Потрібно установити можливий відсоток зниження собівартості річного випуску виробу А за рахунок збільшення обсягу виробництва, користуючись такими вихідними показниками звітного і наступного за ним року:

- випуск виробу А за рік, шт.	- 50000;
- збільшення обсягу виробництва в наступному році, %	- 20;
- умовно-постійні витрати на річний випуск виробу А у звітному році, грн.	- 35000;
- збільшення умовно-постійних витрат у наступному році, %	- 4;
- валові витрати на виробництво (собівартість) одиниці продукції у звітному році, грн.	- 6,6.

Тема 13.

1. Практика державного й договірної регулювання рівнів заробітної плати окремих категорій персоналу підприємств України.

2. Специфіка обчислення оподаткованого прибутку підприємства.

3. На виробничому підприємстві продукуються вироби, на виготовлення одиниці яких витрачається 60 т чавуну. Покупна ціна останнього становить 750 грн. за одну тону. Технологічно неминучі відходи металу складають 30% від його маси. Основна заробітна плата в розрахунку на одиницю продукції дорівнює 6 грн., додаткова заробітна плата – 6% від основної зарплати, а відрахування на соціальне страхування – 37% від суми основної та додаткової заробітної плати.

Загальновиробничі витрати по підприємству становлять 2000 тис. грн., загальногосподарські – 700 тис. грн. Загальна сума заробітної плати основних виробничих робітників за відрядними розцінками складає 1000 тис. грн. Поза виробничі витрати передбачаються в розмірі 2% від величини виробничої собівартості виробу. Очікуваний прибуток у розрахунку на одиницю продукції має дорівнювати 15% від повної її собівартості.

Визначити повну собівартість і відпускну ціну одиниці продуктового на підприємстві виробу.

Тема 14

1. Вибір постачальників матеріально-технічних ресурсів за ринкових умов господарювання.

2. Види та практика застосування доплат і надбавок до заробітної плати

окремих категорій персоналу.

3. Поточний обсяг реалізації продукції підприємства з урахуванням кон'юнктури ринку може дорівнювати 15000 од. Продажна ціна одиниці продукції становить 30 грн. Змінні витрати в розрахунку на одиницю продукції складають 12 грн., а постійні витрати на весь річний випуск продукції – 80000 грн.

Розрахувати:

- 1) точку беззбитковості виробництва, використавши аналітичний і графічний методи розрахунків;
- 2) додатковий розмір прибутку, який одержить підприємство за умови скорочення змінних витрат на 10% і постійних витрат на 20000 грн.

Тема 15

1. Чинники й резерви зростання прибутку суб'єктів господарювання.

2. Порівняльна характеристика різних моделей мотивації трудової діяльності.

3. Промислове підприємство виробляє продукцію одного найменування та реалізує на внутрішньому ринку за ціною 230 грн. за одиницю. Питомі змінні витрати становлять 180 грн. Постійні витрати становлять разом 550000 грн.

Необхідно:

- 1) розрахувати точку беззбитковості виробництва, використавши аналітичний і графічний методи розрахунків;
- 2) визначити, яким чином збільшення постійних витрат і зниження продажної ціни на продукцію вплинуть на розрахункову величину критичного її обсягу, якщо внаслідок підвищення орендної плати постійні витрати збільшились на 8%, а кон'юнктура внутрішнього ринку спричинила зниження продажної ціни на 5%.

Тема 16

1. Динаміка і шляхи підвищення рентабельності на підприємствах різних галузей економіки України.

2. Вибір стратегії стабілізації фінансово-економічного стану первинного суб'єкта господарювання.

3. Підприємство виготовило і реалізувало в базовому році 2000 шт. виробів одного виду. Ціна реалізації одиниці виробу становить 30 грн., а повна собівартість його виробництва та продажу 28 грн. Співвідношення змінних і постійних витрат на виробництво продукції дорівнює 60 і 40%.

Дослідження ринку показали, що якщо знизити ціну одного виробу на 1 грн., тобто з 30 до 29 грн., то обсяг продажу продукції може бути збільшений на 10%. Виробничі потужності підприємства уможливають відповідне збільшення обсягу виробництва продукції.

Прийняти рішення щодо доцільності зниження продажної ціни

виготовлюваного виробу.

Тема 17

1. Методика експрес аналізу за системою “витрати-обсяг продукції-прибуток”.

2. Конкурентоспроможність продукції: сутнісна характеристика, оцінка, способи забезпечення.

3. Виробниче підприємство досягло таких показників своєї господарської діяльності:

- обсяг реалізованої продукції - 250 т;
- продажна ціна однієї тонни - 1800 грн.;
- рівень рентабельності продукції - 25%;
- рентабельність основного капіталу - 30%;
- рентабельність оборотного капіталу - 15%.

У розрахунковому році передбачається:

1) збільшити обсяг реалізації продукції та середньорічну вартість основного капіталу відповідно на 12% і 5%;

2) зменшити валові витрати на виготовлення і реалізацію продукції та оборотні кошти відповідно на 10% і 3%.

Розрахувати змінний рівень рентабельності: а) виробництва; б) продукції; в) основного капіталу; г) оборотного капіталу.

Тема 18

1. Сучасні проблеми формування й застосування системи преміювання персоналу підприємств та організацій.

2. Прогнозування собівартості нових виробів на етапах їхньої розробки та освоєння виробництва.

3. Підприємець зробив попередні розрахунки та очікує, що в наступному за звітним році валова виручка може досягти 450 тис. грн., валові витрати на виробництво (собівартість) продукції та власний капітал – відповідно 420 та 10 тис. грн. Вкладення власних коштів на депозитний розрахунок у банку забезпечуватиме одержання підприємцем чималих відсотків (42 % річних). Ставка податку на дивіденди та заробітну плату однакова і становить 15% загальної нарахованої суми.

Підприємець має прийняти відповідальне та економічно обґрунтоване рішення: а) продовжувати свою бізнесову діяльність та отримувати дивіденди від прибутку власної фірми чи б) продати підприємство, вкласти власний капітал у банк на депозитний рахунок і перейти працювати в іншу фірму провідним менеджером з річною заробітною платою не менше 6000 грн.

Тема 19

1. Об'єктивність застосування різноманітних видів цін (тарифів) на

продукцію (послуги) в сучасній системі господарювання.

2. Система державного нагляду за якістю продукції, що виготовляється на підприємствах України.

3. Конкретним предметом бізнесової діяльності підприємця слугують виготовлення і реалізація дитячих забавок. Елементи поточних витрат на виробництво (собівартості) одиниці продукції наступні: сировина і матеріали – 2 грн.; витрати на оплату праці – 1 грн., інші посередні витрати – 0,4 грн. Продажна ціна одиниці виробу становитиме 5 грн.

Потрібно визначити необхідний обсяг реалізації (продажу) продукції, або забезпечити одержання 10000 грн. чистого прибутку за умови діючої ставки податку (30% від величини об'єкта оподаткування)

Тема 20

1. Методи складання кошторису виробництва залежно від стадії планування та величини підприємства.

2. Об'єктивна необхідність застосування різних форм і систем оплати праці персоналу.

3. У звітному році обсяг реалізації продукції виробничої фірми становив 12 млн. грн. Рівень рентабельності продукції та основного капіталу досяг відповідно 20 і 16%.

Визначити:

1) рівень рентабельності продукції в наступному за звітним році, який дозволив би одержати додатково 800000 грн. прибутку;

2) обсяг реалізації продукції, необхідний для досягнення рівня рентабельності основного капіталу в 22%;

3) абсолютну величину скорочення поточних витрат задля забезпечення 24-відсоткового рівня рентабельності продукції.

2. СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Азов Г.Л. Конкуренция: анализ, стратегия и практика.- М.: Центр экономики и маркетинга, 1996.-208с.
2. Белов В.С. Управление прибылью. – СПб.: Приоритет, 1996.- 94 с.
3. Бланк И.А. Управление прибылью. – К.:Ника- центр Эльга, 1998. – 544с.
4. Бугулов В.Н. Ценообразование в условиях рынка. – К.: МАУП, 1996. – 52с.
5. Ворст Й. Экономика фирмы. – М.: Высш. Шк., 1996. –272 с.
6. Грішнова О. Система трудової мотивації в умовах соціальних перетворень в Україні //Україна:аспекти праці. – 1996. -№7,8.- С.75
7. Жигір А. Особливості організації оплати праці на приватних підприємствах //Там саме. – 1997. - №5- С.18.
8. Закон України “Про оподаткування прибутку підприємств” від 28 грудня 1997 року // Урядовий кур’єр. –1997- 6 червня
9. Костишина Т. Еволюція форм заробітної плати в Україні у перехідний період//Україна: аспекти праці.- 1997.- №8.- С.22.
10. Нестеренко І. Факторы, определяющие конкурентно устойчивость предприятия // Предпринимательство, хозяйство и право. – 1997.- №12.- С.39-43
11. Юданов А.Ю. Конкуренция: теория и практика. – М.: Акалис, 1996.- 272с.

Методичні вказівки щодо практичних занять з дисципліни “Управління ефективністю фірми” для студентів заочної форми навчання зі спеціальності 7.050107 - "Економіка підприємства" (у тому числі скорочений термін навчання).

Укладач асистент Дмитро Борисович Лозовик

Відповідальний за випуск

Видавничий відділ КДПУ

Тираж 50 прим.

Кременчук 2005